

Warszawa, 05.02. 2025 r.

Dr hab. Urszula Jeruszka, prof. APS

Katedra Pedagogiki Pracy i Andragogiki

Instytut Pedagogiki

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie

**Recenzja w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika Pani dr Ewie Krause**
(na podstawie Uchwały nr 26/2024/2025 Rady Dziedziny Nauk Społecznych Uniwersytetu
Kazimierza Wielkiego z dnia 19. listopada 2024 r.)

Sylwetka naukowo-zawodowa Habilitantki

Dr Ewa Krause jest badaczką i naukowczynią zatrudnioną od 2004 roku w Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, zajmując w toku okresu swojej aktywności zawodowej kolejno stanowiska: pracownika dydaktycznego, asystenta, adiunkta naukowo-dydaktycznego, adiunkta badawczo-dydaktycznego. Jej wykształcenie, prace dyplomowe: licencjacka na temat *Aspiracje zawodowe młodzieży*, magisterska: *Aspiracje życiowe studentów*, doktorska *Planowanie kariery zawodowej przez studentów w kontekście integracji europejskiej* oraz ukończony kurs języka angielskiego „Bliżej Świata”, a także szkolenia podnoszące kompetencje w kontakcie ze studentami z różnymi dysfunkcjami (zaburzenia psychiczne, spektrum autyzmu, niepełnosprawności narządu wzroku, słuchu i mowy), odegrały istotną rolę w jej wyborach badawczych. Jak sama pisze podejmowana przez nią „problematyka naukowo-badawcza obejmuje zagadnienia rozwoju kariery zawodowej różnych osób/grup społecznych (młodzieży, studentów, kobiet, naukowczyń), a w szczególności dotyczy płaszczyzny: życie zawodowe – życie rodzinne tychże” (Autoreferat, s. 18) i choć osadzona jest w pedagogice, ale też „ma charakter interdyscyplinarny, bowiem w ujęciu naukowym zarówno konstrukt rodzicielstwa, w tym macierzyństwa, jak i kariery posiada taki walor” (Autoreferat, s. 4). Umiejętne łączenie doświadczeń praktycznych z pracą naukową opartą o solidny warsztat teoretyczno-metodologiczny jest zwykle dużym walorem, który pozwala na lepsze efekty w obu obszarach pracy. Zwraca uwagę umiejscowienie przebiegu życia zawodowego i osiągnięć Habilitantki w ramach jednej uczelni (względna stabilność) i hierarchiczne przemieszczanie się w strukturze tej uczelni (w rozumieniu awansu pionowego).

Habilitantka uzyskała w 2011 stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, pod kierunkiem dr hab. Ewy Kubiak-Szymborskiej, prof. nadzw., na podstawie dysertacji *Planowanie kariery zawodowej przez studentów w kontekście integracji europejskiej*. Dr Ewa Krause pracę akademicką zaczęła siedem lat wcześniej – w 2004 roku, po uzyskaniu tytułu zawodowego magistra. Jej dorobek naukowy po doktoracie obejmuje 6 monografii (w tym 4 współautorskie), 9 rozdziałów w pracach pod redakcją (w tym 1 w języku angielskim), 22 artykułów w czasopismach naukowych (w tym 4 współautorskie, 2 w języku angielskim) oraz 1 recenzję książki i cztery sprawozdania z konferencji opublikowane w czasopismach naukowych. Większość publikacji stanowią teksty o charakterze empirycznym. Według bazy Google Scholar – dane z 07.10.2024 r. – Habilitantka była cytowana 260 razy, h-index jej prac wynosi 9, natomiast profil Baza Dorobku Naukowego Pracowników UKW informuje o sumarycznej punktacji ministerialnej 1331.906, a analiza bibliometryczna publikacji obejmuje łącznie 57 prac. Habilitantka ma dwie, cytowane 11 razy publikacje współautorskie w Bazie Scopus (dane z 07.10.2024). Wysoka liczba cytowań publikacji jest miernikiem wysokiej wartości prac Habilitantki i wyników badań w nich opublikowanych.

Na uznanie zasługuje aktywność Habilitantki na polu uczestnictwa w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych i zagranicznych. Była członkiem zespołu badawczego – pełniąc rolę eksperta w międzynarodowym projekcie MOB4APP – *Strengthening VET Professionals for Promoting Cross-Border Mobility in Apprenticeships* (nr 2020-IT01-KA202-008400), zrealizowanym w latach 2020-2022. Projekt miał na celu promowanie i rozwój zagranicznych praktyk zawodowych w państwach Unii Europejskiej i opierał się na partnerstwie 7 podmiotów z 6 krajów (Włochy, Belgia, Hiszpania, Niemcy, Holandia, Polska). Była tutorem i konsultantem interdyscyplinarnych zespołów studenckich w ramach projektu *Wykwalifikowani, aktywni, komunikatywni – absolwenci UKW* (nr UDA-POWR.03.01.00-00-K024/15), zrealizowanym w latach 2017-2019); była członkiem zespołu badawczego UKW w projekcie *Efektywnie dla młodzieży – nowe standardy na rynku pracy w województwie kujawsko-pomorskim* (nr POWR.02.04.00-00-0051/16), zrealizowanym w 2016. Badania do pracy doktorskiej przeprowadziła w ramach projektu badawczego promotorskiego *Planowane kariery zawodowej przez studentów w kontekście integracji europejskiej* finansowanego przez MNiSW (nr N N106 220738), zrealizowanego w latach 2010-2011. Habilitantka podaje także (Autoreferat, s. 25), iż uczestniczyła w szeregu indywidualnych, uczelnianych grantach naukowych młodego naukowca (zarówno przed, jak i po uzyskaniu stopnia naukowego doktora) na tematy: *Losy*

absolwentów i urzeczywistnianie się ich planów w zakresie kariery zawodowej – na przykładzie badań absolwentów bydgoskich uczelni (2013), Życie zawodowe w wyobrażeniach i planach studentów (2012), Planowanie kariery zawodowej przez studentów (2009), Aktywność zawodowa w trakcie studiów. Strategie rozwoju kariery zawodowej młodzieży akademickiej (2008), Szanse i możliwości rozwoju zawodowego młodzieży studenckiej w warunkach procesów integracyjnych (2007), ale nie dołącza stosownych zaświadczeń, ani nie podaje żadnych szczegółów tych projektów w swoim autoreferacie. Kierowanie projektami, pełnienie roli wykonawcy pozwala zdobyć doświadczenie badawcze, wzbogacić warsztat metodologiczny, uczy istotnej dla rozwoju nauki współpracy z przedstawicielami różnych dyscyplin i ośrodków akademickich oraz jest szansą na rozwijanie potencjału badawczego.

Wśród osiągnięć projektowych na wyróżnienie zasługuje udział w dwóch multidyscyplinarnych zespołach, które skonstruowały i przeprowadziły innowacyjne badania. Pierwszym był eksperyment z wykorzystaniem rozwiązań eksploracji danych, aby odpowiedzieć na pytanie badawcze: Czy narzędzie analizy koszykowej jest w stanie znaleźć możliwe korelacje między czynnikami charakteryzującymi respondentki a wymiarami konfliktu występującego między karierą naukową a doświadczanym przez nie macierzyństwem? Na podstawie danych pochodzących z badania empirycznego dr Ewy Krause (uzyskanych od 334 matek-naukowczyń) i wykorzystaniu rozwiązań *data mining* badaczki odnalazły potwierdzone „tradycyjnymi” metodami korelacje pomiędzy czynnikami charakteryzującymi respondentki a deklarowanymi przez nie rodzajami i wymiarami konfliktu ról matka-naukowczyni. Algorytm znalazł 28 reguł asocjacyjnych wśród danych. Badaczki udowodniły, że odpowiednio skonfigurowany algorytm może być wykorzystany jako narzędzie wspomagające wyszukiwanie korelacji w badaniu typowo społecznym. Efektem przeprowadzonego eksperymentu jest współautorska publikacja *Conflicting ‘mother -scientist’ roles. An innovative application of analisis in social research*, opublikowana w czasopiśmie PLoS ONE, umieszczonym w Journal Citation Reports, wskaźnik Impact Factor ISI: 3.700, cytowana w Bazie Scopus. Drugim był eksperyment eksploracji reguł asocjacyjnych. Przeprowadzono eksperyment ujawniając rzeczywiste relacje między badanymi elementami. Uzyskane wyniki przetworzono za pomocą algorytmu, odkrywając czynniki związane ze zmianami w umiejętnościach cyfrowych a świadomością cyberbezpieczeństwa naukowczyń. Rezultatem przeprowadzonego eksperymentu jest współautorska publikacja (opłacona z projektu SPARTA, finansowanego z programu badań i innowacji Unii Europejskiej Horyzont 2020, umowa o dotację nr 830892) *Has the pandemic made us more digitally literature?* opublikowana w czasopiśmie Journal of Ambient Intelligence and Humanized Computing,

cytowana w Bazie Scopus. Na wyróżnienie zasługuje aktywność dr E. Krause w zakresie współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym (Autoreferat, s. 27, 29-30), co pokazuje, że badania Habilitantki mają znaczenie także dla środowiska i społeczeństwa.

Dr Ewa Krause aktywnie uczestniczyła w 20 konferencjach naukowych z referatem bądź komunikatem z badań, prezentując wyniki prowadzonych badań, z których 5 miało charakter międzynarodowy. Podaje, iż uczestniczyła ponadto bezpośrednio lub online w wielu międzynarodowych spotkaniach naukowych, których przykłady stanowią: Seminarium międzynarodowe *WiSER – Women in Science and European Research*, Brussels, 04.12.2020; Webinar *Genderequality in European Research, Innovation and Higer Education. How to enhancescientific excellence through Gender Equality Plans?*, 10.03.2022 (Autoreferat, s. 25), ale nie podaje żadnych szczegółów wystąpień w tych spotkaniach naukowych w swoim autoreferacie. W latach 2017-2022 była także członkiem komitetu organizacyjnego i naukowego siedmiu konferencji naukowych, w tym 2 międzynarodowych. Niewątpliwie istotnym wymogiem stawianym przed naukowcami jest obecność w tzw. obiegu międzynarodowym, zabranie głosu w międzynarodowej dyskusji na temat aktualnych problemów pedagogiki, czego wyrazem jest udział w międzynarodowych spotkaniach konferencyjnych z wygłoszonymi wystąpieniami, publikowanie w językach obcych (zwłaszcza w czasopismach obecnych w uznanych bazach naukowych, m.in. Scopus czy Web of Science) czy udział w międzynarodowych zespołach badawczych. Habilitantka realizuje wszystkie wymienione obszary.

Wśród pozostałych aktywności dydaktycznych i organizacyjnych znajduje się 3-miesięczny staż naukowy w Zakładzie Kształcenia Ustawicznego i Doradztwa Zawodowego na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, pod opieką prof. dr hab. Ewy Solarczyk-Ambrozik, w semestrze zimowym roku akademickiego 2018/2019. Ponadto Habilitantka recenzuje artykuły naukowe w czasopismach – w tym anglojęzyczne – z list czasopism punktowanych MNiSW: *Acta Scientiarum Polonorum* seria *Administratio Locorum* (2023), *Pedagogika Społeczna* (2020), *Psychologia Wychowawcza* (2020), *Zarządzanie Publiczne* (2019).

Dr Ewa Krause jest i/lub była członkinią pięciu krajowych i międzynarodowych towarzystw naukowych: Zespołu Wspomagającego Sekcję Pedagogiki Pracy działającą przy Komitecie Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk (kadencja 2020-2023), Zespołu Pedagogiki Pracy przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN (2016-2019), Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Oddział w Bydgoszczy (od 2011 do chwili obecnej), Polskiego Towarzystwa Profesjologicznego (będącego Międzynarodowym Towarzystwem Naukowym),

Oddział w Bydgoszczy (2013-2021, do zamknięcia oddziału), Narodowego Forum Doradztwa Kariery (2015-2017). W 2017 r. została uhonorowana medalem Polskiego Towarzystwa Profesjologicznego za aktywne wspieranie działalności tego towarzystwa. Dr Ewa Krause uczestniczy także w pracach dydaktycznych i organizacyjnych na rzecz macierzystej uczelni (Autoreferat, s. 28), m.in. jako koordynatorka ds. praktyk pedagogicznych na kierunku pedagogika I stopnia, członkini Rady Programowej kierunku pedagogika studia I stopnia, członkini Wydziałowej Komisji ds. Oceny Kadry, członkini i sekretarz Rady Programowej kierunku doradztwo zawodowe i rozwój osobisty z AI, członkini i sekretarz Rady Programowej kierunku zarządzanie zasobami ludzkimi i doradztwo zawodowe w erze sztucznej inteligencji, członkini Wydziałowego Zespołu ds. Jakości. Jej działalność naukowa jest doceniana przez władze uczelni. 5-krotnie otrzymała nagrodę JM Rektora UKW: indywidualną II stopnia za osiągnięcia naukowe w roku 2023, indywidualną III stopnia za osiągnięcia naukowe w 2019 roku, zespołową III stopnia za wyróżniające się osiągnięcia naukowo-organizacyjno-dydaktyczne w roku akademickim 2012/2013, indywidualną III stopnia za wyróżniające się osiągnięcia naukowe w 2012 roku, zespołową II stopnia za szczególne osiągnięcia organizacyjne w roku akademickim 2008/2009.

Ocena osiągnięć naukowych Habilitantki

Habilitantka poszukiwania naukowo-badawcze usytuowała w trzech obszarach:

1. Kobiety w kontekście roli zawodowej i macierzyństwa (ze szczególnym uwzględnieniem naukowiec);
2. Młodzi dorośli i młodzież (w tym akademicka) a kariera zawodowa;
3. Studenci (w tym studentki-matki) a/i rodzicielstwo (w tym szczególnie studenckie macierzyństwo).

Można więc stwierdzić, że obszar zainteresowań jest stały, a różni się jedynie kategorią podmiotu badań. Główne osiągnięcie naukowe zgłoszone do oceny usytuowane jest w pierwszym obszarze. Habilitantka jako główne osiągnięcie naukowe przedstawiła monografię *Kariera naukowa a macierzyństwo. Sytuacja naukowiec w Polsce*, wydaną w 2023 roku przez Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, obejmującą 837 stron. Recenzje wydawnicze opracowały prof. Agnieszka Cybał-Michalska i prof. Renata Siemieńska. We wprowadzeniu wyraźnie nakreślono kierunki dotychczas prowadzonych badań, wskazując wyraźnie na potrzebę podjęcia badań o charakterze kompleksowym oraz obszar podejmowanych eksploracji. Struktura tekstu i zawartość poszczególnych rozdziałów stanowią logicznie powiązany układ. Publikacja to efekt wieloletnich interdyscyplinarnych badań, w

których podmiot badań: kobiety-matki-naukowiec jest analizowany pod kątem łączenia roli macierzyńskiej i zawodowej oraz relacji pomiędzy nimi. Podjęta w monografii problematyka dotycząca kariery zawodowej i naukowej kobiet zatrudnionych w uczelniach akademickich w Polsce oraz ich życia rodzinnego, ze szczególnym uwzględnieniem roli macierzyńskiej osadzona jest w pedagogice, ale – jak pisze Habilitantka - „zagadnienia te rozpatrywane są na gruncie wielu dyscyplin z zakresu nauk społecznych – poza pedagogiką – są to m.in. nauki socjologiczne, psychologia, ekonomia i finanse, nauki o zarządzaniu i jakości, nauki prawne” (Autoreferat, s.4). Habilitantka w swoich rozważaniach teoretycznych i opracowanym przez siebie projekcie badawczym przyjmuje perspektywę interdyscyplinarną, będącą dowodem na solidne przygotowanie, erudycję oraz chęć jak najpełniejszego naświetlenia podjętej tematyki. W części I teoretycznej pt. *Kariera a macierzyństwo naukowiec – konteksty i wymiary teoretyczne* dr Ewa Krause dokonuje przeglądu najważniejszych koncepcji i badań polskich i międzynarodowych dotyczących aktywności zawodowej kobiet, prezentując też szereg sugestii dla praktyki. Omawia m.in. rozwiązania wspierające łączenie rodzicielstwa i życia zawodowego na trzech płaszczyznach: prawnej, instytucjonalnej i kulturowej, z kolei rekomendacje wspierające łączenie roli rodzicielskiej (macierzyństwa) i zawodowej (aktywności naukowej) adresuje do trzech grup odbiorców: pracodawców, ustawodawców i samorządów lokalnych. Zagadnienia dotyczące wspierania karier naukowych kobiet, w tym matek-naukowiec wywiodła z czterech perspektyw teoretycznych: teorii równych szans, teorii merytokracji, teorii szczególnego wkładu oraz teorii wartości alternatywnych. Kwestie te rozważane są w ramach zarządzania różnorodnością. Zgodnie z jej założeniami, zróżnicowany według płci, wieku i innych cech kapitał ludzki może generować o wiele większe efekty rozwojowe i ekonomiczne w wyniku wspólnych działań nakierowanych na cele organizacyjne i indywidualne niż najlepiej zmotywowany kapitał homogeniczny. Na uwagę zasługuje wnoszenie nowych kwestii do subdyscypliny pedagogicznej: pedagogiki pracy dotyczących wychowania przez pracę traktowanego jako składnik szeroko rozumianego wychowania, w każdym okresie życia człowieka: począwszy od aktywności dziecka w rodzinie, poprzez okres studiów wyższych i okres aktywności zawodowej człowieka. Habilitantka podkreśla, iż „dziecko w każdym okresie swego życia wymaga uwagi i czasu obydwójga partnerów” (s. 219). Jedną z podstawowych kategorii pedagogiki pracy są kompetencje, w tym kompetencje miękkie, a owo wychowanie przez pracę sprzyja ich kształtowaniu i rozwijaniu. Analizy Autorki inspirują do refleksji nad problematyką kompetencji miękkich i kapitału społecznego. Zagadnienia te Autorka podejmuje w ujęciu temporalnym, z uwzględnieniem perspektywy cyklu życia jednostki, jego stadium rozwoju indywidualnego: dzieciństwo – młodość –

dorosłość. Jak pisze Habilitantka „rodzina jest wewnętrzną szkołą pracy. To w niej człowiek nawiązuje pierwsze relacje międzyludzkie, współpracuje w wykonywaniu obowiązków, uczy się posłuszeństwa, podporządkowania (hierarchii), współpracy, przyjaźni, hojności, zaangażowania itd., co przygotowuje go do życia zawodowego. Nabywa więc kompetencji tzw. miękkich, które później umożliwiają mu funkcjonowanie w świecie pracy, a których brak może okazać się decydujący w rozwoju kariery zawodowej. To z rodziny przechodzi się do świata zawodów i pracy” (s. 162). W analizie dwukierunkowej zależności praca – życie rodzinne oraz życie rodzinne – praca znaleźć można odniesienie do pedagogiki zrównoważonego rozwoju. Głównym jej zadaniem jest budowanie modelu holistycznego kształcenia i wychowania ludzi w zakresie interdyscyplinarnym, uwzględniającym aspekty społeczne, środowiskowe i ekonomiczne. Habilitantka uzasadniła pogląd, iż wielkim wyzwaniem dla pedagogiki jest przygotowanie nauczycieli akademickich, w tym głównie naukowiec – „kobiety częściej niż mężczyźni zajmują się dydaktyką” (s. 88) – do prowadzenia edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju, a co za tym idzie zaangażowania uczelni wyższych w cały proces wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju. Inspiracją do budowania koncepcji pedagogiki zrównoważonego rozwoju stała się idea uczenia się przez całe życie. Habilitantka dyskutując stanowiska znanych badaczy problematyki kariery i przyjmując, że rozwój kariery każdego człowieka „dokonuje się w ciągu całego życia, obejmując zarówno sprawy zawodowe, jak i wszystkie problemy okresu poprzedzającego aktywność zawodową i po jej zakończeniu, a także zagadnienia współdziałania ról zawodowych z pozazawodowymi (społecznymi, życiowymi) oraz dotyczący modeli spędzania wolnego czasu” (s. 39) oraz że „zobowiązania związane z wychowaniem dzieci i opieką nad członkami rodziny w większym stopniu odbijają się na sytuacji kobiet niż mężczyzn realizujących kariery naukowe” (s.187) odniosła się do czterech filarów uczenia się przez całe życie, na których powinien opierać się kapitał kariery. One odwołują się do czterech kierunków filozoficznych: *uczyć się, aby wiedzieć* – do konstruktywizmu, *uczyć się, aby działać* – do pragmatyzmu, *uczyć się, aby żyć wspólnie* – do partnerstwa i demokracji, *uczyć się, aby być* – do humanizmu. Można uznać, że zagadnienie powiązania kariery naukowej i czterech kierunków filozoficznych podjęte w monografii ma charakter nowatorski. W rozważaniach teoretycznych Habilitantka używa określenia „w dynamicznie zmieniających się warunkach współczesnego rynku pracy i rynku nauki” (s.206). Wskazane byłoby wyjaśnienie odrębnego stosowania pojęć „rynek pracy” i „rynek nauki”. Warto byłoby dyskusję wyników analiz literatury przedmiotu i danych zastanych ująć w sposób syntetyczny. W monografii jest wiele powtórzeń. Ograniczę się do przykładów tylko z rozdziału 3.2. *Naukowiec w kontekście życia rodzinnego i macierzyństwa*. Są one

przedstawione w kolejności chronologicznej – według zamieszczenia w treści monografii, a nie według ich ważności. Przykłady dotyczące kwestii konfliktu praca – macierzyństwo /rodzina: „kobiety dotkliwie doświadczają obu form konfliktu (tzw. podwójne obciążenie) ...” (s. 183); „kobiety są silnie obciążone pochłaniającymi wiele czasu obowiązkami domowymi” (s.185); „przed kobietami wciąż stoi wiele przeszkód, a najtrudniejsze jest pogodzenie pasji naukowej z życiem rodzinnym” (s.186); „sukcesy zawodowe/naukowe kobiet nie przekładają się na udane życie małżeńskie, bowiem wiele z nich jest rozwiedzionych. Rozwodzą się kobiety będące matkami, jak i te, które tej roli nie pełnią” (s.187); „konfliktu „praca-rodzina” i konfliktu „rodzina-praca” silniej doświadczają kobiety-matki, w tym te realizujące kariery naukowe” (s.200); „wyróżnione wymiary konfliktu ról matka-naukowiec dotyczą: 1) wymiaru czasowego, 2) wymiaru finansowego, 3) wymiaru emocjonalnego ...” (s. 202); „równoczesne podejmowanie roli macierzyńskiej z realizowaną rolą zawodową stawia kobietę w sytuacji trudnej” (s.205); „obowiązki matek-naukowców związane z rodziną wzmacniają konflikt ról oraz utrudniają realizację roli zawodowej” (s.205); „kariera naukowa kobiet nierzadko realizowana jest kosztem życia rodzinnego, a w szczególności pełnienia roli rodzicielskiej” (s.207). Przykłady dotyczące kwestii trudności kobiet w rozwoju kariery naukowej: „praca naukowa wymaga lepszej organizacji i dużo większej inwestycji ze strony kobiety, a także znacznie większego wsparcia ze strony rodziny” (s.181); „w związku z pojawieniem się dzieci maleje poziom partnerstwa w związkach i rośnie skłonność do realizowania tradycyjnych ról i tym samym obciążanie kobiet obowiązkami domowymi i opiekuńczymi” (s. 183); „wolniejsze osiąganie stopni i tytułów naukowych wśród kobiet” (s.185); „poważną, lecz naturalną barierą na drodze ku karierze naukowej jest dla kobiet życie rodzinne, funkcje żony i matki, opieka nad rodziną” (s.185); „naukowczynie pełniące rolę rodzica negatywnie oceniają sytuację matek na uczelniach. Zauważają i napotykają one wiele trudności w godzeniu kariery naukowej z macierzyństwem” (s.190); „pełnienie roli matki utrudnia (zwłaszcza gdy dziecko/dzieci są małe) mobilność na rynku pracy naukowej” (s.191); „pełnienie roli rodzicielskiej jest jednym z ważnych czynników opóźniających rozwój kariery naukowej kobiet” (s.192); „założenie własnej rodziny i bycie rodzicem może stanowić ograniczenie czy nawet przeszkodę w rozwoju kariery naukowej kobiet” (s.192); „produktywność naukowa kobiety często uwarunkowana jest przez macierzyństwo” (s. 195); „pełnienie roli rodzica spowalnia rozwój kariery naukowej kobiet” (s.205). Przykładów powtórzeń istoty zagadnienia trudności kobiet w łączeniu roli naukowej i macierzyńskiej występujących w monografii można wskazać więcej.

W części II empirycznej pt. *Kariera a macierzyństwo w doświadczeniach, poglądach i opiniach naukowczyń w Polsce – wymiary i konteksty empiryczne* dr Ewa Krause prezentuje

podstawy metodologiczne badań własnych oraz analizę ich wyników. Przyjęła paradygmat badań mieszanych, łącząc metody ilościowe i jakościowe. Podkreślić należy, że obecnie na szczególną uwagę w badaniach pedagogicznych zasługuje nie tyle ilościowe lub jakościowe podejście badawcze, a zarówno jedno, jak i drugie, tj. podejście pluralistyczne. Teoretyczną podstawę prowadzonych rozważań stanowiły zatem koncepcje ról społecznych łączące perspektywę normatywną i osobowościową, czyli zarówno paradygmat normatywny, jak i paradygmat interpretacyjny. Habilitantka wyraźnie określiła przedmiot badania, sprecyzowała dwa cele teoretyczno-poznawcze i dwa cele praktyczno-wdrożeniowe, sformułowała trzy problemy badawcze w formie pytań dopełnienia – zawierających pytajnik: jak, na które można udzielić wiele alternatywnych odpowiedzi. Sformułowania celów pracy badawczej i problemów są prawidłowe, ukazując w wystarczającym stopniu złożoność podjętej problematyki badawczej. Zastosowana metodologia mieszana w świetle przedstawionych argumentów znajduje swoje uzasadnienie i pozwala na znalezienie odpowiedzi na sformułowane przez Habilitantkę pytania badawcze. Dr Ewa Krause zaprojektowała i przeprowadziła badania o charakterze diagnostyczno-eksploracyjnym, w których można – jak uczyniła to Habilitantka – zrezygnować ze stawiania hipotez. Kolejnym etapem w procesie badawczym, który wykonała badaczka, jest utworzenie zmiennych, gdyż one są próbą uszczegółowienia problemów badawczych. Jednak badaczka powinna wskazać odpowiednio dobrane zmienne, kierunek zależności między nimi, które zmienne w badaniu są zmiennymi niezależnymi, które zmiennymi zależnymi, a które są zmiennymi pośredniczącymi oraz wskazać do każdej zmiennej odpowiednie wskaźniki i mierniki pomiaru. Zabrakło ustrukturyzowania zmiennych, ich wskaźników i szczegółowo opisanej ich operacjonalizacji. Wskazane byłoby uwzględnienie klasyfikacji zmiennych, korelacji pomiędzy zmiennymi, gdyż podanie w formie opisu że zmienne dotyczą:

„1. Postrzegania i realizacji kariery naukowej przez naukowczynie zatrudnione w uczelniach akademickich w Polsce, w tym:

- a) w zakresie postrzegania kariery naukowej:
 - rozumienie terminu kariera zawodowa;
 - znaczenie przypisywane karierze naukowej;
 - ocena własnej aktywności naukowej

2. Postrzegania i realizacji macierzyństwa przez naukowczynie zatrudnione w uczelniach akademickich w Polsce, w tym:

- a) w zakresie postrzegania macierzyństwa ;
 - rozumienie terminu macierzyństwo

- znaczenie przypisywane macierzyństwu itd. (s. 266-267) nie jest wystarczające. Podobnie, podanie, iż „wskaźnikami zmiennych w badaniach własnych uczyniono odpowiedzi respondentek na pytania sformułowane w kwestionariuszu ankiety skierowanym do kobiet-naukowców ... , a także ich odpowiedzi udzielane podczas indywidualnych kontaktów, konwersacji telefonicznych, mailowych” (s.268) nie jest klarowne, oczekiwać można przyporządkowania określonego wskaźnika do określonej zmiennej. Habilitantka uzyskane wyniki poddała analizie statystycznej, a w podsumowaniach odpowiedzi udzielonych na pytania wykorzystała głównie procenty. Wykorzystała też program Statistica i przeprowadziła analizy różnic w rozkładach odpowiedzi testem zgodności χ^2 , i – jak pisze – „rezultaty świadczące o istotnych statystycznie różnicach zdecydowano się zaprezentować w niniejszym opracowaniu” (s. 269). Taki podejście wymaga podawania siły związku pomiędzy zmiennymi, gdyż podanie np. że „dane nie wskazują na znaczące różnice w zakresie oceny wysoce pozytywnej, ale w samej pozytywnej już nie występują – lepszą notę dotyczącą realizacji monografii naukowych oraz osiągnięć w pracy dydaktycznej wystawiają sobie matki. Przy połączeniu odpowiedzi „wysoce pozytywnie” i „pozytywnie” różnice przedstawiają się następująco – w odniesieniu do realizacji monografii naukowych – 39,5% matek vs 26,9% bezdzietnych (różnica 12,6 p.p.)” (s. 362), czy też że „W przypadku 8 z 11 poglądów, dotyczących macierzyństwa w opinii wszystkich badaczek wystąpiły istotne statystyczne różnice ze względu na pełnienie roli matki bądź bezdzietność oraz w zakresie 3 ze względu na posiadany przez respondentki tytuł zawodowy/stopień naukowy/tytuł naukowy” (s.405) – nie wystarczająco przejrzysto prezentuje rezultaty badań i zależności między zmiennymi. Dodać należy, że Autorka w wielu miejscach monografii wyraźnie sprecyzowała zależności, np. „Wyniki ukazane w powyższej tabeli wskazują, że im wyżej dana kobieta jest w hierarchii naukowej pod względem stopnia/tytułu, to tym więcej z nich zdecydowanie potwierdza to, że praca naukowa wraz z macierzyństwem dają im poczucie balansu w życiu” (s.494) czy w innym miejscu: „im wyżej badaczki są w hierarchii naukowej pod względem stopnia/tytułu tym więcej z nich deklaruje, że zdecydowanie udaje im się godzić rolę macierzyńską z rolą zawodową/rolą naukowczynie” (s. 575). Wyczerpujący opis dotyczy procedury badawczej, próby badawczej, wykorzystanego w badaniu narzędzia, terenu i organizacji badań. Wskazano na losowo-kwotowy dobór próby wraz ze szczegółowym opisem poprawnych kryteriów kwalifikacji. Autorka objęła badaniami 453 naukowczynie. W kolejnych rozdziałach części empirycznej poświęconych analizie wyników badań własnych Autorka w prawidłowy sposób dokonała opisu i analizy danych ilościowych, analizując szczegółowo istotne statystycznie wyniki, co pozwoliło na dobry odbiór tekstu i wskazuje na umiejętność uwypuklenia danych

wymagających interpretacji, ale – moim zdaniem – z nadmiarem drobiazgowej analizy zacierającej główny wątek wyводу. Wyniki ilościowe badań pozwoliły na wskazanie najczęściej realizowanych przez kobiety strategii rozwoju własnej kariery naukowej; rozumienia macierzyństwa przez naukowczynie w konotacji zarówno neutralnej, pozytywnej, jak i negatywnej, istotnych statystycznie różnic w pełnieniu bądź niepełnieniu roli matki, w powodach bezdzietności ze względu na tytuł zawodowy/ stopień naukowy/tytuł naukowy badanych kobiet, najczęściej odczuwanych dylematów i obaw związanych z podjęciem i pełnieniem roli matki przez naukowczynie; istotnych statystycznie różnic w postrzeganiu łączenia macierzyństwa i kariery naukowej przez środowisko zawodowo-naukowe naukowczyń, w tym ze względu na legitymowanie się określonym stopniem/tytułem naukowym przez badane naukowczynie posiadające dzieci i bezdzietne, istotnych statystycznie różnic w postrzeganiu własnej sytuacji rodzicielsko-zawodowej, w tym w ocenie wsparcia męża czy partnera, ocenie zasobów finansowych własnej rodziny ze względu na tytuł zawodowy/stopień naukowy/tytuł naukowy, istotnych statystycznie różnic w dostrzeganiu czynników wspomagających i spowalniających rozwój kariery naukowej ze względu na pełnioną bądź nie rolę matki, oczekiwań naukowczyń w zakresie realizacji kariery naukowej kobiet oraz rozwiązań wspierających łączenie roli rodzicielskiej i zawodowej ze strony państwa i uczelni – ujęcie graficzne tych ilościowych wyników syntetycznie przedstawiono na rysunkach 19-33. Autorka w sposób przekonujący dokonała interpretacji uzyskanych wyników. Część empiryczna monografii ma też charakter analizy jakościowej, która uzupełnia wyniki ilościowej analizy danych. Badania jakościowe pozwoliły zapoznać się i zrozumieć doświadczenia naukowczyń uwarunkowane i ułożone w ich własnym kontekście społecznym, co z perspektywy podejmowanych problemów badawczych jest niezwykle istotne. Słusznym zabiegiem byłoby skonstruowanie szerszych kategorii, wyselekcjonowanych kodów do analizy zebranego materiału w badaniu jakościowym, polegającej na syntezie i uogólnieniu danych. Przykładowo, Autorka analizując wypowiedzi na temat rozumienia terminu „kariera zawodowa” pisze: „Nie sposób w tym miejscu przytoczyć wszystkich wypowiedzi naukowczyń dotyczących rozumienia omawianego terminu – nie ma to również większego sensu” (s. 309), ale – cytuje wypowiedzi 74 respondentek (s.309-312). Analogicznie Autorka postąpiła w odniesieniu do przytaczania sformułowań rozumienia terminu „kariera naukowa” – cytuje aż 140 wypowiedzi naukowczyń (s. 314-321). Podobne opinie wnoszą do cytowań wypowiedzi respondentek w innych kwestiach. Warto byłoby dokonać selekcji, przytaczać tylko kilka wypowiedzi istotnych dla rozumienia analizowanego obszaru tematycznego, zaopatrując je komentarzem autorskim. Walorem prezentowanych badań jest wnikliwość w opisie i

interpretacji złożonych mechanizmów i strategii służących łączeniu macierzyństwa i kariery naukowej przez kobiety, dla których pełnienie i pogodzenie obydwu ról: matki i naukowczyni stwarza szczególne wyzwanie. Autorka pokusiła się o sformułowanie 20 rekomendacji dla uczelni dotyczące wspierania naukowiek w realizacji kariery naukowej i łączeniu ról, które odnoszą się do trzech płaszczyzn akademickiej praktyki pedagogicznej: prawnej, instytucjonalnej i kulturowej. Monografia wypełnia istotną lukę w polskich badaniach dotyczących tej problematyki. Habilitantka wykorzystała bogaty zbiór literatury przedmiotu – 435 pozycje polsko i obcojęzyczne, dający podstawę ugruntowania teoretycznego skonstruowanego modelu badań łączenia kariery naukowej i macierzyństwa przez kobiety i interpretacji jego empirycznej weryfikacji.

Do pierwszego obszaru zainteresowań naukowo-badawczych oprócz głównego osiągnięcia Habilitantka zakwalifikowała 13 tekstów, z których cztery przedstawiła do oceny. Są to: rozdział w monografii wieloautorskiej *O dojrzałości w wyborze pomiędzy karierą zawodową a macierzyństwem* [w:] E. Kubiak-Szymborska, D. Zając, E. Krause, M. Nawrot-Borowska (2018) *Dojrzałość i dojrzewanie. Kategorie – atrybuty – konteksty*; rozdział w monografii wieloautorskiej *Women's academic career in the context of family life* [in:] Tomaszewska-Lipiec R. ed. (2015), *Work-personal life. Between harmony and disintegration* oraz dwa współautorskie artykuły *Conflicting 'mother-scientist' roles. An Innovative application of basket analysis socialresearch* i *Has the pandemic made us more digitally literate?* opublikowane w czasopismach wysoko punktowanych (100 punktów). W przypadku publikacji współautorskich dołączono stosowne oświadczenia o wkładzie merytorycznym i procentowym w powstawanie publikacji. Wszystkie cztery prace mają charakter badawczy. Ich lektura pozwala stwierdzić, że dr Ewa Krause systematycznie rozwija kompetencje badawcze, preferuje badania mieszane oraz chętnie i z powodzeniem prowadzi je w międzyuczelnianych i interdyscyplinarnych zespołach badawczych. Trzy z przedstawionych w tym obszarze tekstów zostały opublikowane w języku angielskim, co niewątpliwie daje szansę na lepsze zaistnienie w kręgu badaczy z innych krajów. Istotną wartością tych dwu współautorskich artykułów jest zastosowanie nowatorskiej, interdyscyplinarnej metodologii wspieranej przez sieci neuronowe. W dostępnej literaturze przedmiotu nie ma jeszcze odnotowanych prób połączenia rezultatów badań w ramach nauk społecznych z narzędziami tzw. uczenia maszynowego.

Do drugiego obszaru zainteresowań Habilitantka zaliczyła 22 publikacje, z których trzy przedstawiła do oceny. Są to: monografia współautorska (E. Krause, K. Ludwikowska, R. Tomaszewska, 2019) *Generacja NEET. Obraz własny. Doświadczenia pracodawców i instytucji rynku pracy* oraz dwa artykuły autorskie opublikowane w czasopismach naukowych

O stałości versus zmienności kotwic kariery młodych dorosłych i Czynniki różnicujące poczucie samoskuteczności studentów w karierze. Te trzy prace mają charakter teoretyczno-empiryczny, są dowodem umiejętności gromadzenia i prezentacji w sposób uporządkowany stanu dotychczasowej wiedzy w omawianym temacie, zawierają też szereg sugestii dla praktyki społeczno-gospodarczej. W pierwszej z nich niezwykle wnikliwie scharakteryzowano generację NEET, w ujęciu krajowym i międzynarodowym, szeroko argumentując przekładanie się wykluczenia z aktywności zawodowej i edukacyjnej na skutki ekonomiczne i społeczne, nie tylko dla samych NEETsów, ale i dla całej gospodarki. Na podstawie analizy wyników przeprowadzonych badań wśród pracodawców, przedstawicieli instytucji rynku pracy i samych NEETsów przedstawiono propozycje możliwych inicjatyw i wdrożeń sprzyjających intensyfikacji działań aktywizujących i pomocowych dedykowanych NEETsom. Jest to interesująco poprowadzony i dobrze skonstruowany metodologicznie projekt badawczy, uzupełniony o ciekawą dyskusję, wnioski i rekomendacje. Artykuł pierwszy jest ukierunkowany na analizę zróżnicowania w podejściu do planowania i realizacji kariery zawodowej w konwencji kotwic kariery E. H. Scheina, drugi – na czynniki różnicujące poczucie samoskuteczności w karierze młodych dorosłych. Autorka nawiązała do zróżnicowania zasobów ludzkich wynikającego z szeregu zmiennych stanowiących o tożsamości człowieka.

W swoim autoreferacie Habilitantka – mimo dołączenia tych pozycji do wykazu opublikowanych monografii – nie pisze nic o monografiach autorskich: *Rozwój kariery zawodowej studentów – konteksty i dokonania* 2012, *Planowanie rozwoju kariery zawodowej przez studentów – między wyobrażeniami a strategiami* 2012, sytuując je w drugim obszarze zainteresowań. Monografie te prezentują wyniki badań własnych zrealizowanych w ramach projektu badawczego promotorskiego nr NN106220738 dotyczących wpływu tzw. sytuacji wyjściowej studentów na kształtowania ich kariery zawodowej w aspekcie rozwoju, sukcesu zawodowego i stylu życia.

Do trzeciego obszaru zainteresowań naukowo-badawczych Habilitantka zaliczyła 4 artykuły, z których trzy przedstawiła do oceny. Są to: *Studentki-matki o łączeniu studiów i macierzyństwa. Badania wstępne*, *Studentki-matki o swoich doświadczeniach i oczekiwaniach. Badania wstępne* oraz *Macierzyństwo podczas studiów w opinii studentek pedagogiki – komunikat z badań*. Wszystkie to artykuły o charakterze badawczym. Ich lektura pozwala zauważyć coraz większą staranność w prezentacji uzyskanych wyników. Dwa pierwsze artykuły ukazują wyniki badań dr Ewy Krause przeprowadzonych na tej samej grupie badanych, co warto byłoby podać w treści artykułów. Autorka zastosowała podejście

jakościowe. Studium przypadku 10 studentek-matek jest wyczerpujące, co pozwoliło zarysować szeroki kontekst analizy oraz określić powody zostania matką w trakcie studiów, sposoby i skutki łączenia studiów i macierzyństwa oraz zasoby wsparcia otrzymywanego i oczekiwanego przez studentki-matki. O wzroście dojrzałości badacza świadczy kolejny artykuł prezentujący wyniki badań przeprowadzonych w ramach prac dyplomowych napisanych pod kierunkiem Habilitantki – za zgodą seminarzystek.

W swoim autoreferacie Habilitantka – mimo dołączenia tej pozycji do wykazu opublikowanych monografii – nie pisze nic o monografii współautorskiej (W. Wołoszyn-Spirka, E. Krause 2012), nie sytuując jej w żadnym z wymienionych obszarów.

Podsumowując część dotyczącą oceny osiągnięć naukowych dr Ewa Krause należy podkreślić jej dbałość o wszechstronny rozwój zarówno jako badaczki, nauczycielki akademickiej, jak i osoby współpracującej ze środowiskiem lokalnym edukacyjnym, uczelnianym i rynku pracy na rzecz wykorzystania wyników badań oraz wiedzy akademickiej w praktyce pedagogicznej oraz praktyce społeczno-gospodarczej. Habilitantka coraz aktywniej uczestniczy w dyskursie międzynarodowym, zarówno jako autorka publikacji badawczych, jak i uczestniczka projektów badawczych. Wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w wielu uczelniach w kraju (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Warszawski, Politechnika Bydgoska, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Akademia Techniczno-Rolnicza im. Jana i Jędrzeja Sniadeckich w Bydgoszczy) oraz uczelniach i instytucjach naukowych zagranicznych. Popularyzuje działalność naukowo-badawczą w ramach współpracy z mediami: udzieliła wywiadu *Barbaro, czemu nie rodzisz?* opublikowanego w magazynie MIASTA KOBIET premium (maj, 2017), wzięła udział w audycji dotyczącej problemów na rynku pracy osób młodych z kategorii NEET w Polskim Radiu Pomorza i Kujaw (marzec, 2017), udzieliła wywiadów w radio dotyczących badania karier kobiet naukowców w kontekście łączenia i godzenia kariery naukowej z macierzyństwem (marzec 2017).

Konkluzja

Reasumując, po dokonaniu analizy przedstawionych dokumentów (autoreferat, wykaz osiągnięć, dołączone monografia autorska, dwie monografie wieloautorskie, jedna redakcyjna, 7 artykułów), biorąc pod uwagę pozytywną ocenę osiągnięć naukowych, a także szerokie doświadczenie dydaktyczne, badawcze i popularyzatorskie Habilitantki oraz uwzględniając wytyczne określone w art. 219 ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.) stwierdzam, że wskazane we wniosku

osiągnięcia oraz cały dorobek dr Ewy Krause spełniają wymogi stawiane kandydatom ubiegającym się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. Popieram wniosek o nadanie jej stopnia naukowego doktora habilitowanego.